

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ

Постановка проблеми та її актуальність. Проблема людського капіталу є однією з найактуальніших і важливих проблем сучасного глобалізованого суспільства. Людський капітал бере свою основу з основних фундаментальних ідей, які досліджують феномен людини. Його економічні, соціальні, політичні, національні та духовні основи містять важливі ідеї його вдосконалення.

Мета статті – дослідити сучасні соціально-економічні основи формування людського капіталу.

Завдання: розглянути філософське осмислення знання та системи формування людського капіталу; описати соціальні основи формування людського капіталу; дослідити економічні основи формування людського капіталу

Об'єкт дослідження – людський капітал.

Предмет дослідження – соціальні та економічні основи його формування. У суспільстві все значніше зростає інтерес у формуванні, накопиченні та збагаченні людського капіталу. За своєю суттю людський капітал починається з народження людини й продовжується протягом всього її життя. У соціальній науці та соціальній філософії даний процес все частіше починає розглядатися як стратегічно важлива сфера життя суспільства. Головна мета суспільного прогресу полягає в забезпеченні реалізації кожної особистості свого потенціалу й вести здорове, творче, активне життя. Звідси випливає, що вдосконалення якостей особистості стає запорукою та змістом прогресу всього людства. Саме людину, а не заводи, устаткування й інші фонди потрібно розглядати як найбільш цінний ресурс постіндустріального суспільства. Це диктує ставлення до людини не як до чинника, а як до потужного соціально-психологічного ресурсу вдосконалення виробництва й розвитку суспільства [4, с. 3]. Концепція «людського капіталу» не виникла стихійно, а стала закономірним результатом розвитку світової філософської, а потім і економічної думки. Проблема розвитку людського капіталу має глибоке коріння в історії соціально-філософської думки. Можна констатувати, що окремі елементи теорії людського капіталу були розроблені до початку ХХІ століття, але дослідники займали різні позиції з питання про зміст поняття «людський капітал». Ототожнювали його і з самою людиною, і з певними сторонами особистості (майстерність, набуті здібності). Як справедливо зауважує О.М.Самородова, аж до початку 60-х років двадцятого століття «проблематика формування робочої сили перебувала на периферії інтересів економічної науки» [6, с. 14]. Новий виток інтересу до дослідження людського капіталу був обумовлений як дефіцитом кваліфікованих кадрів після другої світової війни, так і перетвореннями в продуктивних силах суспільства, викликаних науково-технічною революцією, яка зробила кваліфікацію працівників одним з найважливіших факторів економічного зростання. Термін «людський капітал» вперше з'явився в 1980-х рр. у роботах нобелівських лауреатів Теодора Шульца і Гері Беккера. Вони визначили «людський капітал» як економічну оцінку здібностей людини, що включають її талант, освіту, придбану кваліфікацію, вроджений хист. Засновники теорії людського капіталу Г. Беккер і Т. Шульц безпосередньо пов'язували поняття людського капіталу тільки з людиною як носієм знань. І надавали особливого значення освіті як основного фактору розвитку суспільства та економіки. У даний час таке визначення вже представляється звузким. Людський капітал включає не тільки фахівців із освітою, а також знання, виховання, науку, інструменти інтелектуальної праці та середовище функціонування людського капіталу в частині виконання ним своїх продуктивних функцій. Дійсно, фахівець без програмного забезпечення його праці, без необхідних джерел інформації, бази даних, методик і технологій не може в сучасних умовах виконувати свою роботу, свої функції, як і без високої якості життя. Фахівець не буде працювати в даній країні, а поїде в країну, де йому забезпечать комфортні умови для трудової інтелектуальної діяльності. Розвиваючи думку про те, що людський капітал є головним чинником економічного зростання, хотілося б відзначити відомого на Заході економіста і фахівця з менеджменту Д. Грейсона. Він писав: «Людський капітал – найбільш цінний ресурс, набагато важливіший, ніж природні ресурси або накопичене багатство. Саме людський капітал, а не заводи, устаткування й виробничі запаси є наріжним каменем конкурентоздатності, економічного зростання та ефективності [5, с. 59]. У своїх працях А. Добринін і С. Дятлов дають таке визначення: «Людський капітал – це сформований в результаті інвестицій і накопичений людиною певний запас здоров'я, знань, навичок, здібностей, мотивацій, які доцільно використовуються в процесі праці, сприяючи зростанню його продуктивності та заробітку» [3]. Також, Абриго стверджує, що інвестування в людський капітал позитивно впливає на продуктивність праці [2]. Капітал знань є ядром людського капіталу. Якщо економічне зростання забезпечується більш, ніж на 60% шляхом людського капіталу, то формування самого людського капіталу на $2/3$ залежить від професійної освіти, фінансових вкладень в науку й освіту. Освіченість людини визначає рівень людського капіталу. Знання людина набуває через систему освіти. «Освіта, – пише М. Абішева, – задовольняє висхідні потреби в знаннях і технологіях» [1, с. 46]. Але тут слід мати на увазі, що освіта оперує та представляє в основному усталені знання. Творче вироблення нового знання є прерогативою науки. І якщо погодитися з твердженням цього ж автора про те, що «людський капітал – це не тільки знання, навички та самореалізація людини, не просто сукупність практичних навичок та інтелектуальних зусиль членів суспільства, але в першу чергу здатність створювати нові знання та цінності», то створенню нового знання сприяє саме наука. Саме в цьому полягає її конструктивно-творча роль в структурі людського капіталу.

Висновок. У цілому, людський капітал є основою формування в ХХІ столітті суспільства знань. У такому суспільстві детермінує значення та матимуть не тільки наукові, але й філософські, релігійні, мистецтвознавчі та інші види людських знань. Філософія, соціологія та економіка пов'язані з життєвим світом людини, формуванням і розвитком капіталу знань, а ширше – всього внутрішнього особистісного багатства та духовного світу. У цьому полягає їх неocenенна роль та цінність у формуванні та розвитку складного феномена людського капіталу. У зв'язку з цим для повного визначення людського капіталу необхідно враховувати багатовимірну природу й сутність людини як біологічно соціальної духовної істоти. У висновку необхідно відзначити, що формування якісного людського капіталу сприятиме ефективній модернізації суспільства.

Література

1. Абішева М. Человеческий капитал в Республике Казахстан: проблемы образования // Адам әлемі – Мир человека, 2009. №3 (41). С. 46–56.
2. Abrigo M. R. M., Lee S.-H., Park D. HumanCapitalSpending, Inequality, andGrowthinMiddle-IncomeAsia. // EmergingMarketsFinance&Trade, 2018, Vol.54, № 6. P. 1285–1303.

3. Добрынин А. И., Дятлов С. А., Цыренов Е. Д. Человеческий капитал в транзитивной экономике: формирование, оценка, эффективность использования. Санкт-Петербург: Наука, 1999. 312 с.
4. Изотов М. З., Сарсенбаева З. Н., Хамидов А. А. Формирование человеческого капитала в независимом Казахстане: социально-философский анализ. Алматы: Институт философии и политологии Комитета науки МОН РК, 2011. 236 с.
5. О'Делл К., Грейсон Д. Американский менеджмент на пороге XXI века. Москва: Экономика, 1991. 320 с.
6. Самородова Е. М. Человеческий капитал: особенности функционирования, накопления, использования. Санкт-Петербург: Инфо-да, 2008. 127 с.